

SÅDAN KAN DU UNDERSØGE HJEM FOR UDSATTE BØRN OG UNGE

Metoderapport om
journalistiske undersøgelser af
anbringelsessteder

RIKKE DYRBERG

Graverredaktør
Gravercentret

GAVEN, DER BLIVER VED MED AT GIVE

Selvom den ene skandale efter den anden er blevet afdækket, bliver der ved med at være vigtige historier at fortælle fra anbringelsesområdet - historier om nogle af samfundets mest udsatte, nemlig omsorgssvigtede børn og unge.

11.395 børn og unge (0-17 år) var pr. 31. december 2022 anbragt uden for hjemmet. Det svarer til 1 pct. af alle 0-17-årige i Danmark. Det viser 2022-tal fra VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Der er mange årsager til, at børn og unge ikke kan bo sammen med deres forældre. Det kan f.eks. være alvorlig sygdom, forskellige former for misbrug, manglende omsorg og trivsel. Der er typisk tale om, at børnene og deres forældre oplever flere forskellige problemer samtidig og over længere tid.

Omkring 4 procent af en årgang oplever at blive anbragt uden for hjemmet på et tidspunkt i løbet af deres opvækst.

Når børn, der er anbragt, fylder 18 år, er der forsat mulighed for, at kommunen kan yde hjælp og støtte til dem i form af ungestøtte.

Det kan f.eks. være forsat anbringelse eller en såkaldt støttekontaktperson.

Ordningen gik tidligere under navnet efterværn - en ordning, der ofte er blevet kritiseret for at være mangelfuld.

Hvor bliver børn og unge anbragt?

Der er flere former for anbringelse:

- Familiepleje
- Børne- og ungehjem (døgninstitutioner), der er drevet af enten kommuner eller private
- Sikrede institutioner (størstedelen er regionalt drevet) – de fleste anbragte her er enten sigtede eller dømt børn og unge
- Eget værelse

Ifølge VIVE er lidt over halvdelen af anbragte børn og unge i familiepleje (55 procent), mens hver tredje er anbragt på børne- og ungehjem (32,5 procent). 8,5 procent er anbragt i egen familie eller eget netværk, og 2,7 procent er anbragt på eget værelse. En meget lille del (1,2 procent) er anbragt på kost- eller efterskole.

Her kan du få aktindsigt

Hvis du får et tip om en døgninstitution for anbragte børn og unge, kan du bl.a. gøre følgende for at få mere at vide om stedet:

- Du kan søge aktindsigt ved det socialtilsyn, der fører tilsyn med stedet.
- Hvis det er et hjem, der er drevet af en kommune, kan du også søge aktindsigt i kommunens sagsakter om stedet.
- Hvis det er et privat drevet hjem, kan du søge aktindsigt ved de offentlige myndigheder, der kan have sagsakter om stedet, fordi hjemmet har kommunikeret med myndighederne.
- Hvis der er tale om børn og unge, der sommetider stikker af, har den lokale politikreds typisk også korrespondance med stedet, som du kan søge aktindsigt i.
- Socialtilsynet fører tilsyn med hjemmet (det driftsorienterede tilsyn), mens det er den anbringende kommune, der fører tilsyn med det enkelte barn (det personrettede tilsyn) – hvis du har samtykke fra barnets forældre, kan du søge aktindsigt i den anbringende kommunes sagsakter.
- Med samtykket fra forældrene kan du også få aktindsigt i hjemmets optegnelser om barnet f.eks. dagbogsnotater.
- Hvis du har en mistanke om økonomisk svindel med skattekroner, kan du søge aktindsigt i regnskaber og bilag fra evt. hævekort ved socialtilsynet – hvis det er et kommunalt drevet hjem, kan det være, at kommunen har lavet intern revision på stedet – faktuelle oplysninger, som du har ret til aktindsigt i,

FLERE FAKTA

KOMMUNALE UDGIFTER

Kommunernes udgifter til anbringelser har ligget relativt stabilt på omkring 10 milliarder kr. i perioden 2013-2019.

Det viser [2020-tal fra Social- og Indenrigsministeriets Benchmarkingenhed](#).

ANBRINGELSESTEDER

Der findes omkring [5.600 plejefamilier](#) og [knap 1.300 botilbud til børn og voksne](#) i Danmark.

ORGANISATIONER

[Plejefamiliernes Landsforening](#) er fagforening for omkring 1.000 plejefamilier.

[LOS](#) er brancheorganisation for ikke-offentlige sociale tilbud.

En del sociale tilbud er oprettet som selvejende institutioner eller fonde.

[Selveje Danmark](#) er brancheorganisation for en række selvejende tilbud.

PERSONALE

Faglært personale på børne- og ungehjem er typisk medlemmer af følgende fagforeninger:

- [Socialpædagogerne](#)
- [LFS](#)
- [FOA](#)

Brugen af ufaglært personale og vikarer er ofte stor på børne- og ungehjem.

TILSYN

Der er flere myndigheder, der fører tilsyn med børne- og ungehjem:

- Socialtilsynet
- [Arbejdstilsynet](#)
- [Styrelsen for Patientsikkerhed](#) (hvis stedet håndterer medicin)

Hvem fører tilsyn med hvad?

Det er fem kommuner, der står for landets fem socialtilsyn, som har til opgave at godkende og føre et løbende driftsorienteret tilsyn med plejefamilier og hjem for udsatte børn og unge.

I hver region er én kommune ansvarlig for at godkende og føre tilsyn:

- [Socialtilsyn Nord](#) – Hjørring Kommune
- [Socialtilsyn Midt](#) – Silkeborg Kommune
- [Socialtilsyn Syd](#) – Fåborg-Midtfyn Kommune
- [Socialtilsyn Øst](#) – Holbæk Kommune
- [Socialtilsyn Hovedstaden](#) – Frederiksberg Kommune

Tilsyn med koncerner og koncernlignende konstruktioner (nogle hjem er en del af en stor koncern) varetages af hhv Socialtilsyn Hovedstaden og Socialtilsyn Midt.

Tilsyn med delvis lukkede døgninstitutioner og delvis lukkede afdelinger på døgninstitutioner samt sikrede døgninstitutioner og særligt sikrede afdelinger varetages af Socialtilsyn Øst.

Borgere, pårørende, medarbejdere eller andre, der oplever bekymrende forhold på f.eks. et børne- og ungehjem, kan kontakte socialtilsynenes whistleblowerordninger.

Fagpersoner, der arbejder med børn og unge, har skærpet pligt til at underrette barnets hjemkommune, hvis de er bekymrede. Sommetider underretter de også det relevante socialtilsyn.

Hvis kvaliteten ikke er i orden på et børne- og ungehjem, kan socialtilsynet straffe stedet ved enten at give et påbud, sætte stedet under skærpet tilsyn eller ophæve stedets godkendelse (de facto tvangslukke stedet).

Slut med tilsyn med socialtilsynene?

Det er en enhed i Social- og Boligstyrelsen ved navn [Auditfunktionen](#), der fører tilsyn med landets fem socialtilsyn.

Enheden understøtter også de fem kommunale socialtilsyn i deres arbejde med at godkende og føre tilsyn med kvaliteten af plejefamilier og sociale tilbud.

Det forventes, at Social- og Boligstyrelsens Auditfunktion ophører ved udgangen af 2024.

Det er ifølge styrelsen "en følge af finanslovsforslaget for 2025, hvor det fremgår, at antallet af medarbejdere i staten skal reduceres med 1.000 ansatte".

Delte meninger om kvaliteten af tilsynet

Kira West, der er formand for Rådet for Socialt Udsatte, har i januar 2024 skrevet følgende i [et debatindlæg](#) på Altinget.dk:

"Det er først og fremmest rigtig godt og vigtigt, at vi i dag har et tilsyn, som skal sikre fagligheden og kvaliteten på bosteder, herberger og andre døgntilbud.

Det er en kæmpe forbedring i forhold til tidligere, hvor der ingen kontrol var med kvaliteten på tilbuddene.

Men der er for mange eksempler på, at socialtilsynet ikke opdager selv alvorlige problemer, hvor mennesker har fået mangelfulde eller direkte skadelige indsatser, og derfor er der fortsat brug for at udvikle og sikre en høj og ensartet kvalitet på tværs af de fem tilsyn."

Det er netop (november 2024) kommet frem, at regeringen har planer om at skære i antallet af faste besøg fra socialtilsynet, så hvert børne- og ungehjem får et enkelt tilsynsbesøg hvert tredje år i stedet for et årligt besøg.

Nyheden har fået hårde ord med på vejen fra [13 organisationer](#) heriblandt Børnerådet:

"En de facto rundbarbering af socialtilsynene vil betyde, at vi kommer til at se endnu flere sager om børn og unge, som er blevet svigtet. Den risiko er det afgørende at få øje på. Vi håber ikke, at regeringen virkelig mener, at den er værd at tage."

Frivilligt eller med tvang

Børn og unge bliver enten anbragt frivilligt eller fjernet med tvang. Flere end tidligere bliver anbragt i adoptivfamilier efter tvangsadoptioner uden kontakt til de biologiske forældre. I 2022 behandlede Ankestyrelsen [45 sager om tvangsadoption](#) – altså blev cirka et barn om ugen bortadopteret med tvang.

I sin nytårstale i 2020 sagde statsminister Mette Frederiksen (S), at antallet af bortadoptioner med tvang burde stige.

"Det vigtigste – ja, det afgørende for et lille barn – er at vokse op med tryghed, kærlighed og stabilitet. Derfor bør flere udsatte børn også bortadopteret, så de får en reel ny start på deres liv," sagde statsministeren.

Socialstyrelsen har udgivet [en folder om anbringelser](#).

HVEM KLARER SIG BEDST?

FORSKEL PÅ BØRN

"(...) anbragte på institution klarer sig dårligere ved folkeskolens afgangsprøver, ligesom de har et højere fravær i folkeskolen og i mindre grad gennemfører grundskolen sammenlignet med børn og unge, som er anbragt i plejefamilie."

Kilde: Socialstyrelsen

Overblik over tilbud

På [Tilbudsportalen](#) kan du få mere at vide om de enkelte anbringelsessteder.

Du kan f.eks. se konklusioner fra de seneste tilsynsrapporter, læse om den enkelte døgninstitutions målgruppe og få stedets økonomiske nøgletal.

Husk at tjekke "Øvrige oplysninger" (under "Faglige oplysninger") på portalen, hvor du bl.a. kan se størrelsen på lederens løn, det gennemsnitlige antal sygefraværdsdage og forventede større ændringer.

Anbragte børns rettigheder

Et barn, der er anbragt uden for hjemmet, har rettigheder.

Her et skriv fra [Socialstyrelsens hjemmeside](#):

"Når du er anbragt uden for hjemmet, har du rettigheder ligesom alle andre børn og unge i Danmark.

En af dine vigtigste rettigheder er, at du har ret til at have voksne mennesker omkring dig.

Voksne, der har ansvaret for, at du er tryk, at du har de ting, du har brug for og sørger for, at du kan lære og udvikle dig sammen med andre børn og unge."

Voksnes ansvar

Socialpædagoger, pædagogiske assistenter, plejeforældre og ufaglærte voksne har et ansvar, når de arbejder med anbragte børn og unge.

Det står i den lov, der hedder voksenansvarsloven.

Reglerne skal sikre børn og unge mod f.eks. overgreb og unødvendig magtanvendelse.

Du kan læse bekendtgørelsen om voksenansvar [her](#).

Barnets lov

Barnets lov er trådt i kraft den 1. januar 2024. Loven styrker børns rettigheder på en række punkter. Børn får f.eks. partsstatus ved det 10. år, hvilket betyder, at et 10-årigt barn har ret til at klage over afgørelser og til at få aktindsigt i egen sag.

Du kan læse loven [her](#).

Kendte problematikker

Flere medier har alene i 2024 afdækket en hel del problemer på børne- og ungehjem – her får du nogle eksempler til inspiration.

TV2 Østjylland (november 2024):

[Tidligere ansatte afslører: Børn og unge udsat for svigt og trusler](#)

Sjællandske (oktober 2024):

[Camillas søn blev tæsket jævnlige på bosted - blev vækket med spark i hovedet](#)

TV 2 (september 2024):

[Dokumentar afdækker omfattende seksuelt misbrug på børnehjem: -Det eneste, jeg kan huske, var, at jeg lå på spisebordet](#)

Jyske Vestkysten (juli 2024):

[Anbragte børn blev svigtet og levede i kummerlige forhold: Stærkt udskældt opholdssted er lukket](#)

TV 2 (marts 2024):

[Børn på døgninstitution har været udsat for voldelig adfærd i årevis, fortæller flere tidligere ansatte](#)

Forkæmpere for anbragte børn og unge

Der findes flere organisationer, der taler de anbragtes sag – du kan finde størstedelen af dem på listen her:

- Børns Vilkår
- Red Barnet
- De Anbragtes Vilkår
- De Stærke Børn
- Børnerådet

Ekspertter

Der findes også flere eksperter på området - her nogle forslag til dig:

- Caroline Adolphsen, Aarhus Universitet
- Inge Bryderup, Aalborg Universitet
- Anne-Dorthe Hestbæk og Anne-Kirstine Mølholt, VIVE
- Anette Faye Jacobsen, Institut for Menneskerettigheder
- Bente Boserup, Børnerådet
- Knud Aarup, debattør og tidligere direktør i Socialstyrelsen
- Mads Pramming, advokat ved Pramming Advokater

Undskyldning fra staten

Den nok mest kendte historiske sag om overgreb blandt børnehjemsbørn er Godhavn.

Godhavnsrapporten fra 2011 er den første danske undersøgelse af overgreb mod børn under deres opvækst på børnehjem.

Forhistorien til undersøgelsen går tilbage til 2005, hvor DR bragte [en dokumentar](#), hvori tidligere børnehjemsbørn og personale fremlagde en række anklager om overgreb, vanrøgt og medicinske forsøg med psykofarmaka på Dreng- og Skolehjemmet Godhavn i 1960'erne.

Rapporten førte til en officiel undskyldning fra statsminister Mette Frederiksen (S) i 2019 for statens manglende tilsyn..

Mette Frederiksen udtalte følgende før den officielle undskyldning på Marienborg:

"Nogle af samfundets mest sårbare børn blev mishandlet. De blev svigtet af de voksne, der skulle passe på dem.

Myndighederne gjorde intet. Det kan og må vi ikke som samfund lukke øjnene for.

Vi kan ikke ændre det, der er sket. Men vi kan og skal lære af det. Det var ikke børnenes skyld. Det er det aldrig. Derfor er det på høje tid, at vi giver ofrene en undskyldning."

I 2021 indgik Social- og Ældreministeriet et forlig med de i dag voksne Godhavnsdrenge, hvilket betød, at de hver især fik 300.000 kr. i godtgørelse.

MØRK SKY OVER ANBRAGTE

HJEMLØSHED

- 2 ud af 5 hjemløse unge er tidligere anbragte unge.

PSYKISK SYGDOM

- 44 procent af anbragte unge født i 1995 har fået en psykiatrisk diagnose som 19-årig mod 7 procent af alle unge generelt.

UDEN UDDANNELSE

- 24 procent af anbragte unge har gennemført en ungdomsuddannelse senest 6 år efter folkeskolen mod 77 procent af ikke-anbragte unge.

Kilde: [BikubenFonden](#)

SPØRGSMÅL? KONTAKT OS

Rikke Dyrberg
Graverredaktør, Gravercentret
rikke@gravercentret.dk
+45 20 86 14 13

www.gravercentret.dk
gravercentret@gravercentret.dk